

Nr. 111
Oktober 2020

Dansk Friluftsliv - forum for
natur- og friluftsliv

Dansk Friluftsliv

Tid

Foto: Oh! Silvia Hiron

Spilder vi tiden?

Her er et scenarie, som du muligvis genkender:
Du har en gruppe deltagere med ude i naturen, og I har godt gang i en meningsfuld friluftssaktivitet. I har bygget et dejligt samlingsbål, som I sidder rundt om, mens I snitter fine brugsgenstande ud af træ, som I har været ude og sanke. Der er fuldt fokus på den kreative proces og der er både plads til snak rundt om bålet og fordybelse i formgivningen af de fine sager, som I snitter. Alt er sådan set godt. Deltagerne er fordybede og de har en oplevelse af, at de bruger tiden på en meningsfuld måde. Du er glad og tilfreds.

Men så sker der noget. Det begynder at krible i kroppen på dig. Nu har I siddet der længe. Du får lyst til at fylde lidt mere på dine deltagere. Måske kunne de sidde og reflektere lidt over friluftslivets værdier, mens de snitter? Eller måske kunne du selv holde et lille bålplæg om et eller andet relevant, mens de snitter videre? Fylde lidt mere på. Udnytte tiden lidt bedre. Eller måske overvejer du, om du næste gang kunne kombinere snitteriet med noget produktion af tegnekul over bålet. Nu hvor I jo allerede har gang i et bål

Genkender du dig selv?

I dette nummer af Dansk Friluftsliv undersøger vi, hvad tid er. I det hele taget og i forhold til vores profession. Vi undersøger, hvordan vi som friluft vejledere oplever og arbejder med tid som et didaktisk element. Hvordan vi som formidlere, vejledere og undervisere faciliterer en oplevelse hos vores deltagere af, at de har god tid til at dyrke friluftslivet. Vi undersøger hvor tiden blev af og hvordan vi tager tiden tilbage. Vi undersøger, om der strukturelt set er blevet mindre tid til det pædagogiske friluftsliv og hvilken effekt den mindre tid har på det udøvede pædagogiske friluftsliv.

Rigtig god læselyst,
Katrine Caspersen

Foto: Christina Birch

Foreningens bestyrelse

Formand
Tanya Uhnger Wünsche
2684 3880
tanya@needfornature.dk

Næstformand
Tejs Møller
6165 5642
tejsmoller@gmail.com

Sekretær og kasserer
Jesper Lind Nielsen
5151 4204
thor_dk@hotmail.com

Redaktør
Katrine Caspersen
504 15089
katrinecaspersen@hotmail.com

Bestyrelsesmedlem
Christian Aage Bollerup Mortensen
2812 8766
christian.aage@gmail.com

Dieter Toftkjær
2082 5671
dt@dds.dk

Suppleant
Kristian Jager Nykrog
4156 4551
kristian@nykrog.com

Simon William Jørgensen
2180 9165
Joergensen.simon@gmail.com

Grafisk design
Benjamin Robin Graahede
Benjamin@no22studio.com

Korrektur
Sally Dorff Hansen

Forsidebillede
Christina Birch

Næste udgivelse
Vinter 2021

ISSN 0909-0614

Indhold

tidtagerdentidtidtager	6
Tag tiden tilbage	12
Et intuitivt friluftsliv	14
Friluftsliv på uddannelsesinstitutionerne – Tilbageblik og tid til eftertanke	20
TID nok til at mærke friluftslivets betydning - hvor findes den?	26

Foreningens formål
Foreningens formål er at skabe, udbygge og vedligeholde kontakt imellem personer, der arbejder med vejledning og undervisning i natur- og friluftsliv.

Foreningen skal arbejde for at styrke danske naturoplysnings- og friluftslivstraditioner i samarbejde med vore nordiske nabolande med det formål at skabe harmoni mellem menneske og natur såvel som mellem mennesker.
Bladet udgives af Dansk Friluftsliv - forum for natur- og friluftsliv og udkommer tre gange årligt.

Annoncering
Det er muligt at annoncere i bladet. Prisen er 1.500 kr. for en hel side og 900 kr. for en halv side. Kontakt den annonceansvarlige for yderligere information om formater og priser.

tidtagerdentidtidtager

Forsøgsvisе tanker om tid i livet og tid i rummet. I al hast og højt til vejs. Indefra og udefra.

Af Carsten Ortmann
– vært på DR P1 programmet Supertanker (og Eksistens)

Philippe de Champaigne: Saint Augustine, oil on canvas by Philippe de Champaigne, c. 1645–50; in the Los Angeles County Museum of Art. Gift of The Ahmanson Foundation (M.88.177); www.lacma.org

For mange år siden, da jeg var et stort barn, kørte jeg i en bil sammen med en kammerat og hans forældre. Vi holdt for rødt, og da det blev grønt krydsede vi vejen. I det øjeblik vi var ovre vejen og altså fortsatte ad den vej, vi var kommet ad, begyndte det at regne. På den der bygemåde, hvor det synes meget pludseligt, at der vælter så meget vand ned på én gang. En af os drenge på bagsædet udbød, "Hold da op, nu regner det godt nok", hvortil den anden svarede, "Nej, HER regner det godt nok." Vi havde holdt for rødt og kigget på den bygge, der med nærmest matematisk præcision stod ned på den anden side af krydset. Ikke i krydset og ikke på vores side af krydset. Så det havde faktisk regnet før det Nu, hvor vi kørte ind i byen, ind i "vandfaldet". Det regnede bare først på os Nu, ikke Før.

Tid og rum er uløseligt for bundet med hinanden. Tid er nødt til at have et rum at være i for overhovedet at være. Det er bl.a. også derfor vi siger, at tiden begynder med Big Bang. "Men hvad var der så FØR Big Bang?" er det oplagte spørgsmål. Der var ikke noget FØR før Big Bang. Et sådan Før findes ikke. Før Big Bang var der heller ikke et rum, som tiden kunne være i og gå i. Det er svært at fatte. Og højtuddannede videnskabsfolk forsøger hele tiden at få greb om, hvad Big Bang egentlig var, og hvordan universets fødsel opstod ud af ingenting. Det er bare virkelig svært for os helt at forstå begrebet ingenting. Der ER nogle fænomener, der er så grundlæggende, at de er svære at forklare med andre ord, end den betegnelse vi har givet dem. Ingenting, for eksempel. Vi kan godt forstå når nogen siger "Vi har ingen æbler". Nej, ok; ingen æbler ... her i huset". Men ingenTING! Intet rum og ingen tid. Ingen tre dimensioner som vores rumopfattelse er delt op i, og ingen tid som af mange kaldes Den Fjerde Dimension. Jeg har altid været fascineret og glad for det engelske ord for Intet Sted; nowhere, som netop kan splittes op i ordene Now og Here, Nu og Her. De to parametre, der er nødvendige for at noget overhovedet eksisterer på et tidspunkt.

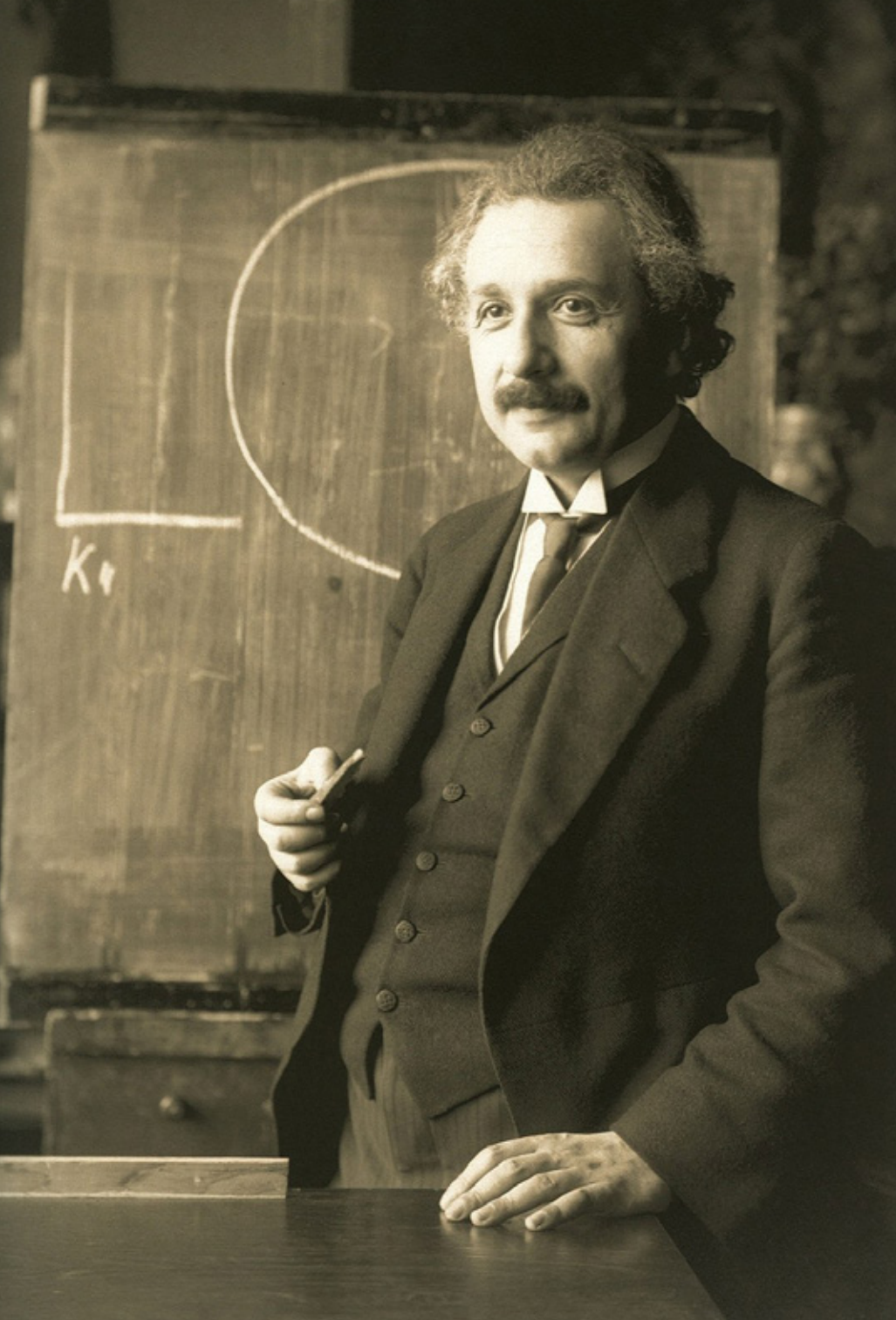
Så tiden er altså forbundet til det rum, den går i. Og den er

også forbundet til en evt. bevægelse, den indgår i. Historien går, at den unge Albert Einstein – 26 år gammel – arbejdede i den schweiziske by Bern i 1905. En dag var han på vej på arbejde i en sporvogn og kørte – som altid – forbi Berns rådhus, som er udstyret med et berømt og meget flot tårn-ur. Han kunne se uret gå, kunne se viserne bevæge sig, men pludselig fik han en indskydelse: Hvad nu hvis den sporvogn, som han var om bord på, pludselig skød afsted, væk fra uret – med lysets hastighed? Hvis den gjorde det, så ville lyset fra tårnurets næste tik, aldrig nå frem til ham, og så ville rådhusuret, og den tid som rådhusuret arbejdede i, standse. Og samtidig ville hans lomueur, som han havde på sig, tikke ufortrødent videre. Så afhængigt af hvor hurtigt sporvognen og dens passagerer bevæger sig, vil tiden gå i et andet tempo, end for dem, som står på fortovet og kigger på rådhusuret.

Radiomanden Frederik Dessau causerede en gang over berbebet tid. Han indledte med at sige: Det er ikke svært at få at vide hvad klokken er. Men hvis vi bliver spurgt om, hvad tid er, så bliver de straks mere indviklet. Vi kan ikke sige det, men vi ved, hvad det er. Og mens vi tænker over det og måske giver os til at tale om det, så går tiden. Nogle gange hurtigere end andre. Den kommer, den går, den er omkring os, bag os, den iler, den løber, måske flyver, slæber sig afsted. Mens Einstein suser afsted med lysets hast, er den tid, han er på vej væk fra, gået i stå, mens den tid han har i sin lomme eller sit håndled fortsætter, som om intet var hændt.

Så altså; tiden flyver, går, kommer. Alt sammen MENS vi gør noget, der optager os. Aldrig INDIL noget bestemt punkt – i hvert fald ikke som vi kender til. Tiden går hele tiden ... fremad. Og så kommer begivenheder til os på den fremadskridende tidslinje. Eller vi kommer hen til begivenhederne. SIDENHEN.

Men selvom det ER rimeligt svært at forstå, hvad tid er, så har vi alle sammen et forhold til tid, og til hvordan vi

Albert Einstein during a lecture in Vienna in 1921. Foto: Ferdinand Schmutzer

Så hvis Usain Bolt havde haft et ultrapræcist armbåndsur på, mens han løb de 100 meter, så ville det ur have vist en tid, der var en meget lille anelse kortere end den, stadionuret viste, lad os sige 9,579999999 ... Det samme gælder, hvis jeg forlader mit hjem i Aarhus for at køre til familiens sommerhus i Vendsyssel. Jeg kører formentlig med en gennemsnitshastighed på omkring 100 km/t, og det tager i omegnen af to timer at køre den tur. For mig. Hvis min kone sætter sig til at se en film i vores hjem i Aarhus, og altså sidder stille, så vil hun faktisk opleve, at der går lidt mere end de to timer, der går for mig. Jeg bevæger mig med 100 km/t, hun sidder stille. Min tid går langsommere end hendes, dvs. der går mindre af min tid end af hendes, fra jeg tager hjemmefra, til jeg ringer og siger at jeg er fremme.

Urteknologi – eller tidsmåler-teknologi – er i dag så præcist, at man kan måle variation ud på 18. decimal, dvs. en milliardtedel milliardtedel sekund, og hvor Usain Bolt i 2009 skulle op på 44 km/t for at man ville kunne måle variationen, så skal man i dag ikke bevæge sig hurtigere end to kilometer i timen, dvs. langsom gang, for at man kan måle tidsforskellen – altså den samme, som den Einstein tænkte sig frem til i Bern i 1905.

Samme tankegang, som den bag min tur til Vendsyssel, ligger

til grund for det, man kalder mor-datter paradokset: Hvis vi forestiller os, at en mor rejser til Proxima Centauri, som er den stjerne, der ligger tættest på jorden; ca. 4,3 lysår væk, og hun rejser med næsten lysets hastighed – ikke helt men næsten – så vil hendes tid stå næsten stille. Den står ikke helt stille, men næsten, og det vil sige, at hun kun ældes meget lidt i løbet af den rejse; lad os sige, hun ældes 3 minutter. Men nede på jorden går der to gange lidt over 4,3 lysår (fordi moderskibet ikke er helt oppe på lysets hastighed), så de tilbageværende på jorden ældes lad os sige 9 år (2 x 4,3 plus lidt mere). Og hvis man så trækker det tankeeksperiment lidt længere ud, så vil moderen kunne komme hjem igen og være yngre end sin datter!

Og for så lige at hente Rummet ind i ligningen igen, så er der også forskel på tidens gang, når tyngdekraften varierer.

oplever dens gang. Både den tid vi har lagt bag os, og den tid vi forsøger at kigge frem mod. "Hvornår har du tid til at mødes?", "Nå, så fangede vi ikke lige hinanden i går! Vi må finde et andet tidsPUNKT!" Et punkt i tiden. SommeTIDER er det egentlig rarest bare at lade tiden skride afsted, uden at vi tænker nærmere over det – vi ville jo blive vanvittige, hvis vi hele tiden skulle erkende og være bevidste om tiden. Men "hvert minut tæller" og "tiden flyver, når man morer sig" – eller som frøer siger, "Time's fun when you're having flies!"

I den lille bog Tid (i serien Tænkepauser) fortæller professor Ulrik Uggerhøj om den dag, løberen Usain Bolt (også kaldet Lightning Bolt) satte verdensrekord i bl.a. 100-meterløb; 9,58 sekunder. Dvs. han undervejs skød en fart på lidt over 44 km/t (der er den igen; rum og tid). Pointen er, at når noget bevæger sig meget hurtigt, så går deres tid langsommere.

Foto: Cameron Spencer – Getty Images

Det vil fx sige, at tiden på 6. sal af en bygning går en lille smule hurtige end i stueetagen. Og ligesådan går tiden på jordens overflade lidt hurtigere end i jordens centrum, med det resultat at overfladen er ældre end centrum (et par år, faktisk). Og på månen går tiden hurtigere end på jorden, fordi tyngdekraften på månen er lavere. Således ældes månerejsende mere end de tilbageværende, fordi tiden går hurtigere ved den lavere tyngdekraft – i løbet af 5 dage bliver de 50 mikrosekunder ældre.

Lad os blive lidt ved jordens rotation; jorden drejer om sin egen akse, samtidig med at den kredser om solen. Jordens egen rotation betyder, at det er dag ét sted på jorden, mens det er nat et andet sted. Jorden er delt ind i 360 længdegrader og i 180 breddegrader. Og klokken er ikke det samme på de forskellige længdegrader – måske med undtagelse af på polerne, hvor længdegraderne mødes. Men pointen er, at når man bevæger sig mod øst eller vest, så ændrer klokkeslettet sig – det er det, vi i dag kender som tidszoner. Tidszoner er en relativt ny bestemmelse; det var først i 1884, at en international kongres anbefalede et verdensomspændende tidszonesystem med udgangspunkt i Greenwich i England. "Tiden begynder i Greenwich" kan man med en vis ret sige, dvs. i forhold til hvor langt man er fra 0-meridianen, som går gennem Greenwich, så er klokken noget forskelligt. Det var tydeligt i Danmark, før vi tilsluttede os tidszonesystemet, for da gjaldt Christian den femtes lov om, at kirkeure skulle stilles efter soltid, dvs. at klokken var 12, når solen stod i præcis i syd. Så klokken blev 12 lidt senere i Ålborg end i

København – faktisk omkring et kvarter senere. Men da jernbanen begyndte at være bredt ud over hele landet, og togene kørte efter København-tid, opstod der naturligvis problemer. For når togets afgangstid fra fx Ålborg stod til klokken 12, så risikerede ålborgenserne at komme et kvarter for sent til toget, fordi deres ure, som var stillet efter kirkeuret – så de kunne komme til gudstjeneste på det rigtige tidspunkt – jo altså først ramte kl. 12 15 minutter senere end togets ur. Så i 1880 besluttede man sig for, at Danmark skulle følge Københavns tid. Den lov holdt imidlertid kun indtil 1894. Det viste sig nemlig, at svenskerne gik ind for forslaget fra 1884, hvilket betød, at Sverige var en time forskudt fra Greenwich. Men med Københavnertiden i Danmark opstod der så pludselig en tidsforskel mellem Sverige og Danmark på 9 minutter og 41 sekunder. Det var simpelthen for bøvet, så Danmark besluttede at gå ind på den internationale konvention, nemlig at tiden skulle skære ved hver 15. længdegrad, dvs. 15 grader fra Greenwich. Den 15. længdegrad skærer igennem Bornholm tæt på Åkirkeby, så i 1894 skiftede Danmark fra Københavnertid til Bornholmertid, som altså var den samme som Sverigetid ifølge det nye system. Det fik daværende folketingsmedlem, Peter Bajer, til at bemærke, at "... den overgang, som det gælder om at gøre, hvis dette lovforslag bliver lov, indskrænker sig til, at vi nytårsdag 1894 alle sammen må stille vore ure 9 minutter og 41 sekunder frem, og det er så ringe en ulempe, at jeg tror, at man nok kan finde sig deri. Hvis nogen skulle tænke, at man derved har skåret 9 minutter og 41 sekunder af sit liv, er det naturligvis kun tilsyneladende."

Det skyldes jo netop, at klokkeslæt og tidsmåling sker ud fra definitioner, som vi mennesker har lavet. Hvad angår vores biologi – altså os, som befinder os på jorden i nogenlunde ro, så bliver den hverken 9 minutter og 41 sekunder yngre eller ældre af, at klokken nytårsdag 1894 blev lidt senere.

Men også her bliver det tricky, for helt tilbage hos en af historiens tidlige filosoffer, kirkefaderen Augustin (omkring år 400), forsøger han at indkredse tiden som begreb – og altså som noget andet end det, uret viser. Augustin stiller det retoriske spørgsmål, "Hvad er tid?", og svarer selv: "Hvis ingen spørger mig om det, så ved jeg det, men hvis jeg bliver spurgt, så ved jeg det ikke" – han kan ikke definere det. En definition er, at forklare noget med nogle begreber, der er mere fundamentale, end det vi skal forklare, og det kan vi ikke, når det kommer til tid. Tiden er så fundamentalt et begreb, at den ikke kan defineres. Men vi kan stadig tale om tiden – med to (!) sprog. Det ene af sprogene hører fysikken til og er i nogen udstrækning det, de forgående sider er gået med – det kaldes b-sproget. Det er et sprog, der betragter tiden udefra; analyserende, beskrivende. Det andet sprog refererer til Nu, Fortid, Fremtid – det er på en måde tiden set indefra – det kaldes a-sproget. Nu er noget, vi har til fælles med alle andre i verden. Der er et nu – altid – som er helt uafhængigt af, hvad klokken er, hvor man nu (!) måtte befinde sig. Nu er nu.

Dette her med a- og b-sprog, er noget en herre ved navn McTaggart har fundet på i en artikel, som udkom ca. samtidig med Einsteins teori om relativitet; Den Specielle Relativitetsteori.

Men når vi ser tiden indefra, fra vores nu, så forholder vi os til fortiden; dvs. den tid der er gået, forsvundet. Og

vi forholder os til fremtiden, dvs. den tid, der kommer – måske med begivenheder, der kommer os i møde - og så er vi pludselig inde i betragtningen om tid som noget, der passerer igennem os, eller noget som vi passerer igennem. Altså om tiden er en flod, der flyder forbi os med nogle begivenheder, der bevæger sig imod os, igennem os og forsvinder bag os, eller om begivenheder, der ligger fast på tidsbredden, og vi driver forbi. ("Does Oxford stop at this train?", skal Einstein en gang have spurgt en togkonduktør.)

Fortiden er som sagt tid, der er gået - er væk. Tiden, der går, er på en måde fjendtlig, den forsvinder fra os, og hvis man ser på ure i Europa, så er der mange, der kobler døden til tiden; fx i Prag, hvor urspillet begynder med, at Døden trækker i en snor. Det samme med Syndefaldsberetningen: Den dag I synder, skal I dø, så da Adam og Eva spiste af æblet, startede dødsprocessen. Tiden er altså en nedtælling til døden – den tid, der går. Men der er jo også tid, der kommer. Den nye dag, med nye chancer og nye muligheder – det er tid som en gave; det er tid, som noget vi får. Og selvom tiden slider på vores legeme, så bliver vores erfaring større og bedre. Med mere erfaring kan man gøre mere ved nye idéer, selvom de er færre, end da vi var yngre. På den måde kan man trække en forbindelse mellem a- og b-sproget, og det oplysningsfilosoffen, Immanuel Kant beskriver som Das Ding an Sich (altså det som ER) og Das Ding für Uns (dvs. det vi oplever), hvor a-sproget bliver für Uns-dimensionen, den vi oplever med fortid, nutid, fremtid og b-sproget bliver fysikkens med dens lovmæssigheder om tempo og tyngdekraft.

Og så har vi slet ikke været omkring det psykologiske aspekt af, hvornår tiden synes lang og træg, og hvornår den synes hurtig/kort og begivenhedsrig. Og en definition? Den må vi kigge langt/længe efter!

Prague's astronomical clock – www.thevintagenews.com /2018/03/08/prague-astronomical-clock/

St. Augustine, fresco by Sandro Botticelli, 1480; in the Church of Ognissanti, Florence. PicturesNow/UIG/age fotostock

Tag tiden tilbage

”Vi tager tiden” – sådan stod der som reklametekst på en varevogn, jeg passerede i sommer.

Af Laura Lundager Jensen, cand. theol., Lektor på Københavns Professionshøjskole, Læreruddannelsen og Natur- og Kulturformidleruddannelsen Skovskolen i Nødebo.

Jeg havde kurs mod Predikestolen ved Stavanger, som jeg sammen med mindst 20.000 andre turister havde taget mig tid til at bestige.

Under andre omstændigheder ville en sådan 4 timers vandretur have fyldt mig med ro og eftertænksomhed – som det ofte sker, når vi tager os god tid og bevæger os op i højderne. Sådan blev det ikke helt, for unge drenge med soundbokse og vandrere i alle tempi og typer forstyrrede tankebanerne betydeligt. Dog - udsigten kunne ingen ødelægge.

Det var først senere, det slog mig, hvor tvetydig et reklameslogan det egentlig var – for (med fare for at jeg afslører mine manglende norskkundskaber) hvad er betydningen bag sloganet – At ”tage tiden”?

Fra hvem? Fra hvad? Og til hvad eller hvem? Og hvorfor?

Jeg valgte at forstå det, som at de tager sig tid til det, de nu tilbyder at udrette for mig, hvis jeg vælger at købe ind på deres tilbud. Men tankelegen om betydningen er god –

For hvad er det vi gør med tiden: vi tager tid, vi bruger tid, vi tidssætter og måler tidsforbrug, vi taler om tidsspild og tidsregulerer i et væk.

Året rundt er hverdagen lagt i faste skematiske tidsslots – fra morgengry til sengetid – hvor det sidste jeg gør, er at sætte alarmen. Og for at fastholde mig på planen er min telefon automatisk sat til at bippe 15 min. før min tilstedeværelse kræves til næste mødetid.

Alt måles i tid, planlægges

efter tid, vurderes på tidsforbrug - Mine studerende er begyndt at bede om at få sat tidsestimater på de opgaver, de skal aflevere hos mig – vist en vane fra gymnasierne, hvor de ved om det er en 2-, 4- eller 5-timers aflevering, de skal levere. Men hvad blev der af de opgaver, der greb os, som vi ikke kunne slippe og derfor lod udfolde sig og vokse over timer, dage, uger?

Tidligere tænkte vi ikke sådan. Tiden blev tænkt cyklisk – døgnet som aften, nat, morgen, middag og så aften, nat, morgen, middag igen osv. Og året rundt med forår, sommer, høst og vinter. Cirklen var vigtig, for den hang sammen i livshjulet – overlevelsen om vinteren afhang af høsten, som afhang af sommerens varme og vand - som

igen afhang af forårets mulighed for at få forberedt og tilsået jorden – som så afhang af, om der var rester i vinterens forrådskamre, som kunne plantes i jorden. Hele samfundet var bygget op om den cyklus, og aldre blev gjort i antal af vintre, man havde overlevet. Og alt – selv religionernes frugtbarhedsritualer understøttede overgange og drømme og håb med ofring til guderne om velvillighed, så hjulet kunne rulle.

Først senere begyndte mennesker at tænke lineært – tanker om et paradys eller et Valhalla, hvor mennesker endeligt udfriet af cyklussens evige rundgang kunne nyde frugten af al besværet, blev åbenbart påtrængende. Der blev stukket en pind i tidens

hjul – så det blev foldet kronologisk ud. Livets evige rundgang blev brudt og rettet mod et endemål.

Og tanken om, at livet kun er et kort afbræk i evigheds kalender gjorde (og gør) noget ved mennesker – måske blev det lettere at udholde trange tider på jorden, måske værdsatte man i højere grad den tid, man så fik. Der er religiøse retninger, der mest af alt ser livet som en pilgrimsrejse, hvor vejen mellem fødsel og død - start og mål ses som en lang lidelsesfuld vandring – og vel og mærke ikke i den moderne forstand, hvor Caminoen og Camønoen lover pilgrimmen meditationstid og afstresning fra den hårde hverdag. Men en hård opslidende tid, der kun overleveres, når blikket rettes frem mod udfrielsen. Der er også trosretninger, der ser livet som en lang tilslibningsfase, hvor mennesker files og slibes til, så vi til sidst passer som prægtige nøgler i det store paradisiske nøglehul. Andre igen ser tiden som den tid, man ansvarsbevidst får lagt i hænderne, for med omhu bedst muligt at bruge og værne om den, så skrøbelig den nu en gang er. Tiden (og livet) er en gave man får, men en gave der er tilknyttet den opgave, at den skal bruges bedst muligt til alles og egen gavn.

Men bevægelsen er den samme fra startlinje til mållinje. Og den endelige udfrielse af tid ligger som den evige forløsning for enden af livsbanen.

Religionerne er ikke ene om at tænke lineært – siden oplysningstiden og senere industrialiseringen har vi bevæget os fremad i et stadigt hurtigere tempo – høst følger ikke længere såning, hjulet er klippet i stykker og blevet til uendelige produktionsprocesser - vi skal vækste, udvikle, fremskridte – og der er ikke tid til at hvile på laurbærrene – for vi må videre.

Selv udsigten fra Predikestolen har vi knapt nok tid til at nyde (hvis vi da fik plads for de andre) – for også det er blevet en post på bucket-listen, og vi er allerede i tankerne på vej mod morgendagens (endnu hårdere) etape. I sig selv kan den lineære tidsforståelse vel ikke ses som et menneskeligt pres – men måske er det alligevel netop den lineære måde at tænke tid på, der har skabt det tidstyranni, som melder ind i alle tilværelsens kroge og afkroge – og presset vokser.

Nogle husker måske Jørgen Hjortings udsendelse ”De ringer, vi spiller”, hvor Frøken Klokken, efter at samtalen mellem Jørgen og den heldige ”indringer” havde bevæget sig rundt i venlige feel good-termer, med ét blev hentet ind med angivelse af den nøjagtige tid – Og gud hjælpe den, der ramte det ulige sekundtal – for så blev det det svære og ikke det nemme spørgsmål, der blev trukket op af hatten. Og programmets lette tone blev med ét alvorlig og nøjagtiggjort I dag har den nøjagtige tid fået overtag alle vegne – vi ser i et væk på mobilen eller på armbåndsuret og sætter alarmer for at følge med – og ve den gymnasieelev, der formaster sig til at træde over dørtærsklen til klasseværelset 30 sek. over tid – for så er der fravær – og for hele dobbeltmodulet. For klokken er 8.10 og 0 dut!

Derfor er det så slemt at spilde tiden, for spildt tid er tabt tid. Og tabt tid kan ikke optimeres. Og det er alvorligt nok for sygdommen rammer hårdt, når vi oplever, at tiden er gået i stå, mens vi ser dagene passere os.

Men inde midt i alt det, er der toner der spiller en anden melodi. Hjerterets melodi, visdommens melodi, som digteren

Torkild Bjørnvig skriver det i sangen til Toftlunds Højskolens indvielse: ”I hjerterne begynder al visdom, alle ynder.” Med budskabet om, at det først er, når livet ikke leves efter lineal, men efter hjerterets alt andet en faste rytme, at visdommen begynder at spire og vokse og danse gennem pauser og overspringsslag.

Og vi skal lytte til musikken, for musikken kan noget. Indenfor nogle musikgenrer er det faktisk netop højdepunktet, når tiden forstyrres og takten brydes. For her sker skabelsen. Sådan fortalte bassisten Niels Henning Ørsted Pedersen det en gang om en af verdens bedste jazzpianister Oscar Peterson. Han søgte altid den ekvilibristiske medspiller, der var ganske lidt ude af takt – så når Petersen selv søgte at ramme slaget, skulle bassisten helst være ganske ganske lidt bagude, og trommen en anelse foran – så takten blev spændt op.

Noget tyder på, at den tidsmelodi er på vej til at bryde vækstens og optimeringens og nøjagtighedens rytme - at vi er ved at forstå vigtigheden og nødvendigheden af at tage tiden igen – tage tiden tilbage.

Bonderøvens langsommelige og cykliske levevis lokker os ud af tidsskemaet. *Alene i vildmarken* fører os væk fra alt det, vi skal nå og tilbage til det egentlige – hvor det handler om at få nakket en ørred inden natten kommer – og den kommer. Og at have tag over hovedet inden regnen kommer – og den kommer - også. Og vi taler om slowfood og slowturisme og ganske snart sikkert også om slow- og ikke speed-dating.

Og tilbage i Norge, hvor jeg startede, er Nordmændene måske uofficielle verdensmestre i at bryde tidstyranni. Det giver sig bl.a. udslag i døgnlange livestreaming af strikkefestivaler og turistspotsreklamer, der strækker sig over 8 timers vandring på Besseggen – med interviews med alle passerende vandrere og endda indlagte tavse pauseudsigter. Indbegrebet af modsætningen til mødet med ”spring reklamen over om 4 sekunder”, som jeg møder, når jeg søger på YouTube. Og pointen rammes ind af forfatteren Thomas Espedal i bogen Gå, hvor budskabet er, at vi bliver nødt til at tage livet til os gående for at nå frem. For det er det eneste tempo, vi kan nå at tage alt det til os, der kommer imod os og nå at vurdere, om vi skal lade det passere eller tage det til os og bruge det.

Endnu en hændelse har skubbet til vores tidsopfattelse – måske det vi lærte af COVID-19-nedlukningen i foråret. For vi måtte aflyse vores kalendere. Alle planer, alle fester, rejser, møder, gøremål, der involverede andre blev udskudt, aflyst eller ændret. Og det gjorde noget ved os. Vi måtte tænke anderledes med vores tid, bruge den anderledes og med andre. Skovene om Lejre, hvor jeg bor, blev invaderet af Københavnerne med rygsække og smil og støvlerne fulde af tid. Vi brugte tid med hinanden, og vores børn elskede det – vi opdagede, at vi ikke kunne nå både, hvad chefen og læreren krævede af familien og opdagede, at det faktisk for det meste gik. Opdagede at tid baseres på at noget skal nås – men at det ikke altid er om at nå det hele.

Og tiden er inde nu til, at vi tager tiden tilbage og efterlever varevognssloganet – ”vi tager tiden tilbage og vores. I glæden over at måtte opleve magien i at ”Takten spændes op, når tiden ikke går i slag” som Oscar Petersons så skarpt så.

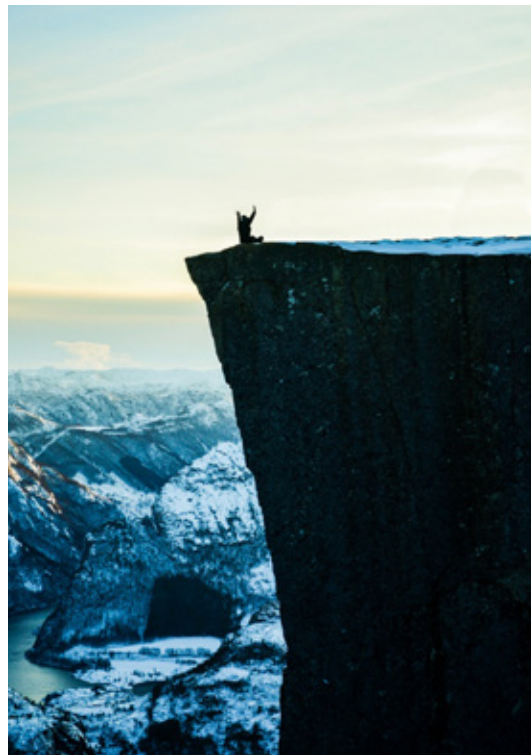

Foto: Pixabay

Et intuitivt friluftsliv

En refleksion over længslen efter mere tid til natur og friluftsliv

Forestil dig en verden, hvor vi hver især tilgår naturen og friluftslivet ud fra vores intuition og i et individuelt, passende tempo. Vi lader os i mindre grad styre af fællesskabets usagte regler, dogmer og begrænsende overbevisninger. Vi lader os inspirere af hinanden, men fastholder et konstant fokus på at lade vores intuition guide os til en dybere og mere givende friluftspraksis i det tempo, der passer til vores liv.

Vi kunne kalde det et intuitivt friluftsliv.

Foto: Christina Birch

Af Stine Lindstøl Spørring,
natur- og kulturformidler

For nogle er det at være i naturen noget, "man bare lige gør". For andre er det en stor udfordring at inkorporere natur og friluftsliv som en ubesværet del af hverdagen.

I mit arbejde, under min uddannelse og i mit netværk har jeg mødt mange, der giver klart udtryk for, at de længes efter at have mere natur og friluftsliv i deres liv, men de ved ikke hvordan. De mærker behovet, de drømmer om vandreture, mad over bål, stjernehimlen og den friske luft. Alligevel strander de der, hvor de aldrig kommer afsted. Man kan jo komme til at tænke: "men det er da nemt nok, man gør det jo bare". Sandheden er selvfølgelig, at hvis det var så nemt, så havde de gjort det.

De mennesker, jeg taler med, beskriver, hvordan de oplever flere barrierer, som eksempelvis manglende viden, grej og inspiration. Den største og mest afgørende bremseklods er, paradoksalt nok, manglende tid. Det stemmer overens med Friluftsrådets rapport fra 2017 "Undersøgelse af danskernes friluftsliv". Heri angiver en stor del af respondenterne ligeledes tid som værende den største barriere for at dyrke friluftsliv.

Det er nemt at forestille sig en verden, hvor man som formidler kan vejlede mennesker til at finde det rigtige grej, formidle den nødvendige viden, lære fra sig og være en inspirationskilde. Fordi den verden findes allerede. Danmark er beriget med et væld af professionelle natur- og friluftsfærdigheder, der lever af at dele ud af deres viden, inspirere og støtte interesserede i at opøve færdigheder og tillid til naturen.

Men man kan aldrig give dem, der føler, at de mangler tiden, flere timer i døgnet.

Tid er vores vigtigste ressource. Det er det, vi giver til hinanden og til os selv. Det er det, vi aldrig har nok af, og det er det, vi på et ukendt tidspunkt løber tør for. Derfor ligger der hos os alle sammen en mere eller mindre ubevidst konstant afvejning af, om det, vi bruger vores tid på, er det værd. Jo mere bevidste vi bliver i forhold til, om det, vi

bruger vores tid på er værdifuldt, jo mere kritiske bliver vi. Det skal give mening for os. Det skal kunne betale sig for os, fordi vi hele tiden har en følelse af at miste tid.

Der er flere indgangsvinkler til at anskue oplevelsen af og udfordringerne knyttet til manglende tid. Det er på mange måder en almenkendt følelse; travlheden og den konstante afvejning af, hvordan tiden bruges og prioriteres bedst. Jeg identificerer udfordringerne hos mig selv, i mit netværk og som gennemgående temaer på sociale medier. Vi lever i et samfund, hvor det skal gå stærkt. Effektivitet, tidsoptimering og ikke mindst mange valgmuligheder gør det vanskeligt at føle, at man slår til som menneske. Man kan altid lige gøre det lidt bedre, lidt hurtigere eller lidt mere optimalt.

Men bliver vi lykkeligere af det? Nej, det gør vi nok ikke, tværtimod. Sundhedsstyrelsen udgav i 2018 rapporten 'Den Nationale Sundhedsprofil 2017'. Her fremgår det, at undersøgelser peger på, at det på mange områder går den forkerte vej med danskernes sundhed, og at andelen af danskere, der føler sig stressede og pressede, stiger.

I flere år har det været muligt at se en naturlig modreaktion på vores effektive samfund: langsomheden. Vi tyer til kontrasterne og søger og dyrker det, der går langsomt, som eksempelvis simremad, slow-tv og meditation. Der etableres en opfattelse af, at langsomme er bedre.

Jeg har, som mange andre, et langt stykke hen ad vejen købt mig ind på den præmis. Af den grund var jeg øjeblikkeligt interesseret, da jeg i min research

blev præsenteret for langsomt friluftsliv. Det gav mening, at langsomt friluftsliv kunne være den optimale tilgang for dem, der ønskede, at natur og friluftsliv skulle spille en vigtig rolle i arbejdet med de udfordringer, som de oplevede i deres hektiske liv.

Der er ikke skrevet meget om langsomt friluftsliv, da det er et forholdsvis nyt didaktisk projekt, som blandt andet den norske lektor Kristian Abelsen beskæftiger sig med. Han underviser i faget Nature philosophy and slow friluftsliv på NIH (Norwegian School of Science), og udfoldede begrebet for mig i et interview over telefonen. For Abelsen er det langsomme friluftsliv én ud af mange tilgange til

Foto: Christina Birch

det pædagogiske arbejde med natur og friluftsliv. Det er en måde at tilgå naturen på, hvor naturen ikke blot er en kulisse for eksempelvis samarbejdsøvelser, oparbejdelse af færdigheder eller bevidst færdsel. I det langsomme friluftsliv sænkes tempoet, både det fysiske og mentale, og naturnærværet sættes i fokus gennem en langsommere og mere sanselig færd i naturen.

Forestil dig nu en verden, hvor det ikke er nok. Hvor det at tilgå naturen langsommere og mere sanseligt opmærksomt ikke er løsningen på den manglende tid til friluftsliv og natur. Måske gør det langsommere tempo det endnu mere uoverskueligt at flette ind i hverdagen, fordi kontrasterne bliver for store.

Jeg tror, at den optimale indgangsvinkel ligger i at vejlede den enkelte til at finde ind til en måde at være i naturen på, som i højere grad ræsonnerer med dem som mennesker. Når vi gør det, vil det føles værdifuldt at prioritere tiden

til det. Det vil give mening at bruge naturen og friluftslivet aktivt. Med tiden vil det måske endda være noget som 'man bare lige gør' - en intuitiv handling.

Lyder det abstrakt? Hvis man ikke er vant til at beskæftige sig med intuition på et personligt eller professionelt plan, er det som en muskel, der skal trænes. Det kan sammenlignes lidt med at lære at cykle. Det kan føles angstprovokerende og svært i første omgang at lære for så derefter at etablere trygheden og tilliden. Men når først den er der, når koden knækkes, så føles det som det mest naturlige i hele verden.

Som formidler er det ikke muligt at fremprovokere eller skabe kontakten til intuitionen på vegne af andre. Det skal komme fra personen selv. Formidlerens rolle er at skabe et trygt 'rum' til udforskning af det pågældende behov og til at vejlede den enkelte i at dykke ned i, hvad der ligger bag behovet. Hvilke barrierer står i vejen for brug af natur og friluftsliv? Hvor findes motivationen? Hvilken

naturrelation præger den umiddelbare tilgang til naturen? Hvilke erfaringer og kompetencer har man med sig? Hvilke fællesskaber er med til at præge den måde, man opfatter og bruger naturen på? Hvilket naturnærvær skaber værdi? Forestil dig en verden, hvor alle ovenstående spørgsmål og overvejelser kunne besvares uden at have rødder i andres holdninger, normen i samfundet, idéer om rigtigt eller forkert, men derimod udelukkende intuitivt. Hvor den enkelte derigennem blev klogere på, hvilken indgang til naturen og friluftslivet, der ræsonnerede og skabte den værdi, man længtes efter. Den måde at være i naturen på, der gav mening og som dermed gjorde det nemmere at prioritere, fordi det foregik mere intuitivt.

Vores tid er knap, det kan vi ikke løbe fra – hvor hurtigt vi end løber. Men hvis vi bruger den bevidst, vil vi finde ind til en mening og følelse af stor værdi i livet, som ikke kan findes på andre måder. Ingen tur kan være for kort, og der er ikke en rigtig eller en

forkert måde at være i naturen eller udforske friluftslivet på. Vi rummer hver især en intuitiv indgang til naturen og friluftslivet, som vi skylder os selv at udforske. Af samme grund kan det ikke sættes på formel eller eksemplificeres.

Måske foregår det langsommere, end vi umiddelbart forestillede os. Måske består det af helt andre aktiviteter, end dem vi normalt er en del af. Måske kan det foregå i andre typer af natur, end vi er bekendte med og trygge i. Måske sender det os i retninger af fællesskaber, som vi endnu ikke kender til.

Måske vil du opleve, at det på en mere meningsfuld måde er din tid værd.

Alle billeder til dette essay er taget af fotograf og natur- og kulturformidler Christina Birch, der er optaget af det sanselige og intuitive møde mellem mennesker og naturen omkring os.

Friluftsliv på uddannelsesinstitutionerne –Tilbageblik og tid til eftertanke

Af Jakob Haahr

I midten af firserne tog min svoger på Gerlev Idrætshøjskole, hvor han fik friluftsliv på linje. Da han mange friluftsoplevelser rigere kom hjem til Jylland medbragte han et rendyrskind, en hjemmesyet rygsæk og en selvbygget grønlandskajak, der var bygget efter min svogers egne kropsmål. Rensdyrskindet sov han på, når han var på tur. Og kajakken, der var i lærred og træ, havde han bygget hos Svend Ulstrup, der havde været på Grønland og lært at bygge kajaker af eskimoerne.

Friluftslivet på Gerlev idrætshøjskole byggede på tanker, der havde vundet indpas på norske folkehøjskoler, læreanstalter og universiteter i 70'erne og 80'erne. Her formidlede man glæden ved friluftsliv, samtidig med at friluftslivet blev brugt som pædagogisk redskab til større mål. Friluftsliv blev en vej til at etablere en mere bæredygtig relation til naturen og blev et redskab til samfundsforandring. Der var en hensigt med at sy sin egen rygsæk, sove på rendyrskind og ro i en grønlandskajak. Den enkelte skulle opleve personlig udvikling, kulturel forståelse og økonomiske besparelser, samtidig med at man lærte at færdes sporløst i landskabet, udøve et enkelt friluftsliv og leve med og ikke mod naturen.

Knap ti år senere i 1993 etableres det et-årige studium i friluftsliv på Institut for Idræt på Københavns Universitet. Etableringen af årskurset blev starten på en friluftslivsbølge, hvor friluftslivet for alvor vandt indpas på de højere læreanstalter og universiteter. Erik Mygind, der var hovedarkitekten bag det nye studie, kom fra en pluralistisk universitetsverden, hvor der ikke var tradition for at være normativ. Det friluftsliv, som blev udøvet var derfor også mindre dogmatisk og ambitionerne om friluftslivet som en kulturkritisk vej blev nedtonet, ligesom målet ikke længere

blev at redde naturen. I stedet var der fokus på at lave et pædagogisk og didaktisk uddannelsesforløb, hvor der var fokus på læreprocesser, lærerrollen og stor friluftsfaglig kompetence (Mygind, 2020).

I denne artikel ser vi nærmere på friluftslivet og dets udvikling på høj- og efterskolerne, universiteterne, friluft vejlederuddannelserne og professionshøjskolerne. Hvordan har udviklingen været? Hvilket friluftliv udøves? Hvor udbredt er det? Og hvilke mål har der op igennem årene været med friluftslivet?

Fra 70'erne til 90'erne

Det friluftsliv, der blev udøvet på de danske højskoler og universiteter i 80'erne og 90'erne lod sig som nævnt inspirere fra Norge og Sverige. Her havde man store ambitioner med friluftslivet. Friluftslivet som pædagogisk redskab skulle bruges til samfundsforandring. Nogle af de toneangivende var Nils Fårlund, Sigmund Kvaløy, Arne Næss, Atle Tellness og Bjørn Tordsson.

Et særkende ved det pædagogiske friluftsliv, der udvikles fra starten af 70'erne er vejledning som metode. Det er en pædagogisk metode, der blev udviklet over nogle år på

Foto: Friluft vejlederuddannelsen

baggrund af praksiserfaringer. På et seminar i Trantjern i 1979 mødes friluftsfolk fra hele Norden for at diskutere, hvordan og på hvilken måde vejledning i friluftsliv skulle udføres. Seminaret udmøntede sig i et dokument – Trantjern-dokumentet, der opstillede krav til vejledere i friluftsliv.

Trantjern-dokumentet foreskrev at friluftslivet skulle henlægges til fri natur og udøves efter principperne om tur efter evne. Gruppestørrelsen skulle være på mellem 3 og 7 personer, og gruppesammensætningen skulle være heterogen, således at gruppen kunne hjælpe sig selv og være skabende under alle forhold. Desuden var det vigtigt, at gruppen opholdt sig så længe i naturen, at den fik mulighed for at opøve færdigheder og få kendskab til naturen og opleve naturens rytme. Levemåden på tur måtte være præget af deltagelse og medansvar både i forhold til gruppen og naturen. Beklædning, redskaber og proviant

Foto: Friluftsvejlederuddannelsen

skulle vælges med omhu, således at naturen ikke blev kulisser for personlig profilering og konkurrence, og endelig skulle vejlederen stimulere til og selv forholde sig kritisk til den kultur, han eller hun var en del af.

Metoden, der er god, benyttes om end i mindre stringent form, også i dag. På en friluftstur forflytter gruppen sig, og verden ses fra forskellige perspektiver samtidig med at man færdes i rum hvor der er plads og tid til nærvær, fordybelse, erfaring, refleksion og diskussion. Turdeltagerne har både hverdagslivet og den moderne teknologi på afstand, og man er i et rum, hvor der er tid til indlevelse både i naturen og i den gruppe, man er en del af. Turdeltagere oplever ofte under kyndig vejledning at få sat deres eget liv og samfundet i perspektiv.

I 1987 blev Dansk Forum for Natur og Friluftsliv etableret.

Foreningen udgav bladet Friluftsliv, der udkom fire gange om året. Man skelede til Trantjern, da man lavede formålsparagraffen. Bl.a. står der, at "Foreningen skal arbejde på at styrke dansk naturoplysning og friluftstraditioner i samarbejde med vores nordiske nabolande med det formål at skabe harmoni mellem mennesker og natur såvel som mennesker imellem". Naturen spillede altså en stor rolle. Dengang var det normalt, at man ikke bare var vejleder i friluftsliv - man var vejleder i natur- og friluftsliv. Koblingen til naturen kom også til udtryk i bladudgivelserne. Da man ved 10-års-jubilæet lavede en antologi med nogle af de bedste artikler i Dansk Forums historie, fik den da også navnet "Friluftsliv og naturoplevelser" (Sørensen, 1997).

Også I Dansk Vejlederkreds, som bestod af professionelle vejledere i friluftsliv, tog man også afsæt i Trantjern-dokumentet og den pædagogiske arbejdsmetode, der blev foreskrevet. Dokumentet kom til at indgå som et måleinstrument på det kvalitative indhold, men der var også mange, der var skeptiske i forhold til at opstille faste pædagogiske principper. Særligt var man skeptisk i forhold til principperne om fri natur (som vi ikke har meget af i Danmark) og gruppestørrelse (Dahl, 2004).

Den nordiske turfriluftslivstradition fik også indflydelse på DGI, der i 90 ´erne satsede på friluftsliv. Bo Fisker, der også havde arbejdet i Norge, kom til at stå i spidsen for udvikling af friluftslivet i DGI. DGI lavede i 90 ´erne en landsdækkende uddannelse og rundt om i regionerne blev der etableret friluftsudvalg, som afholdt mange kurser. Friluftslivet havde dog svært ved at vinde indpas i foreningerne. Man havde svært ved at finde en model for friluftslivet i foreningerne, der passede til den danske foreningskultur.

Gyldne år for turfriluftslivet

Fra midten af 90 ´erne og frem til slutningen af nullerne havde det enkle institutionaliserede turfriluftsliv gyldne år på universiteterne og de højere læreanstalter. I firserne havde Erik Mygind på Institut for Idræt lavet mindre kurser i friluftsliv, men friluftslivet etablerede sig for alvor, da den etårige friluftsvejlederuddannelse, som primært var beregnet til lærere og pædagoger, kom i 1993. Erik Mygind betonedes på studiet både de kulturelle, pædagogiske, færdighedsmæssige og sikkerhedsmæssige dimensioner af friluftslivet. Han var også med til at starte et bachelor-år på idrætsstudiet, hvor man kunne fordybe sig i friluftsliv.

På lærer- og pædagoguddannelserne blev man også opmærksomme på friluftslivets potentiale, og der blev afholdt mange kurser for både lærere og studerende. Flere steder, som f.eks. i Odense, var der en kamp om friluftslivet, fordi både naturfag og idræt ønskede at have friluftslivet under deres paraply. I 90 ´erne og begyndelserne af nullerne tog man langt væk og gerne mod den relativt uberørte natur, og det var ofte de pædagogstuderendes udvikling, der var i fokus. Senere i slutnullerne og 10 ´erne kom der mere fokus på børnene og nærmaturen.

Ungdomsringen og efterskolerne fik sat fokus på videreuddannelse, da man ansatte naturvejleder Lars Borch med henblik på at afholde kurser for lærere og pædagoger i friluftsliv. Lars Borch var bl.a. med til at udvikle grejbankerne, som blev en stor succes.

Friluftsvejlederuddannelsen fik i 1998 en bekendtgørelse

Foto: Friluftsvejlederuddannelsen

og spredte sig til hele landet. I løbet af få år blev det nu muligt at uddanne sig til friluftsvejleder både i Esbjerg, på Karpenhøj på Mols, i Viborg og København.

Omkring år 2000 blev Søren Andkjær ansat på idrætsstudiet på Syddansk Universitet, hvor han fik ansvar for friluftslivet. På Syddansk Universitet kom friluftsliv til at spille en stor rolle på idrætsstudiet i nullerne. Her havde samtlige studerende 4 dages basisfriluftsliv, en kanotur på 3 dage, et kajakforløb på 5 dage, et orienteringsmodul i tre dage, og endelig fik de studerende et ugekursus i vinterfriluftsliv i Norge. Derudover havde de muligheder for at vælge kurset "Nye trends og tendenser i friluftslivet". I starten af nullerne gik de centrale idrætsuddannelses-institutioner på universiteterne i Norge, Sverige og Danmark sammen om at etablere uddannelse i nordisk friluftsliv. Den kørte i ca. ti år og var meget populær.

De studerende kom rundt i de nordiske lande, hvor de blev præsenteret for og oplært i grene af de respektive landes friluftsliv. I Danmark roede man kajak, cyklede og løb adventure-race. I Sverige beskæftigede man sig med friluftshåndværk og skøjter, imens nordmændene havde vinterfriluftsliv på fjeldet på programmet. Studiet havde et kulturanalytisk perspektiv på friluftsliv og blev afsluttet med en bacheloropgave. Studiet ophørte omkring 2011.

Friluftsliv under forandring

På idrætsuddannelserne i både Århus, Odense og København kom basis, kano- og kajakfriluftslivet til at fylde meget. Kun i Århus, hvor Martin Hansen tegnede studiet, fandt man plads i studieplanen til at lave vandreture. Fra nullerne og fremefter kom der meget fokus på sikkerhed. Der blev etableret et kajaksamråd og et kanosamråd, og man opstillede krav til vejledere i friluftsliv. Denne fokusering på sikkerhed gjorde, at der kom mindre

fokus på nogle af de andre pædagogiske potentialer og værdier, der knytter sig til friluftslivet. Der kom op gennem nullerne mange nye aktivitetsformer til. Friluftslivet spredtes til nye grupper, der opstod globale friluftstrends, og udstyret blev lettere og mere avanceret. På højskolerne og efterskolerne mærkede man de nye vinde. Imens der i 90 ´erne og i begyndelsen af nullerne blev udøvet enkelt turfriluftsliv, så oplevede især højskolerne og til dels efterskolerne fra midten af nullerne, at det var vanskeligt at tiltrække elever, hvis kurserne bare hed friluftsliv. Derfor satsede man på mere ekstreme og udstyrskrævende aktiviteter, såsom adventure race, mountainbike og kitesurfing.

I bestræbelserne på at få flere kursister, kom friluftsliv da også mange steder til at ændre navn. Nu hed det ikke længere friluftsliv. I stedet kom friluftsudbuddene til at hedde Outdoor, Extreme, Adventure, X, Explorer ...

Aksel Edinger skrev, at "Friluftsliv er uegennyttigt liv i fri natur på naturens egne vilkår, som kan føre til venskab med naturen". Det var den eller lignende definitioner man i 80 ´erne og 90 ´erne ofte tog afsæt i, når man beskæftigede sig med friluftsliv. I nullerne blev friluftsliv på institutionerne anskuet mere bredt. I Båring blev der på Båring højskole i 2003 afholdt en friluftslivskonference. Her holdt Jens Øyås sammen med Thomas Bredahl et oplæg, hvor de talte om de kvaliteter, der var ved at udøve adventure race i friluftslivet. Bjørn Tordsson rejste sig og sagde, at adventure race absolut ikke havde noget med friluftsliv at gøre. Debatten blev ganske ophedet fordi, der

Foto: Friluftsvæjlederuddannelsen

under kampen om ordene var værdier på spil. Det bredere friluftslivsbegreb, der nu anvendes mange steder, gjorde det muligt at se mere nuanceret på friluftsliv. Der findes ikke kun en form for friluftsliv, der findes mange former for friluftsliv. Den bredere tilgang betød også, at man kunne beskæftige sig med flere aktiviteter, der foregik i naturen – f.eks. fik udeskoleforskningen et løft. Omvendt kom man til at mangle ord og begreber for at styrke og forske i turfriluftslivet, og den ydmyge holdning til naturen og ideerne om, at friluftsliv skulle genetablere en dyb relation til naturen, kom til at fylde mindre.

Friluftsliv i vor tid

Det traditionelle foreningsliv er i forvandling, og senmoderne aktivitetsformer som kitesurfing og stand up paddling blev for alvor populært i 10'erne. Selv om mountainbiken havde været der siden 90'erne, så fik den en opblomstring i de danske skove. Den ydmyge måde at færdes i landskabet på er nu forandret. Man er nu ikke bange for at lave store indgreb i skoven for at etablere mountainbike-spor, og for mange friluftsudøvere er landskabet bare en kulisse.

På de traditionelle idrætsuddannelser på Københavns Universitet, Syddansk Universitet og senest også Aarhus Universitet kom friluftsliv i 10'erne til at fylde mindre på uddannelserne. Nedgangen kan hænge sammen med en generel nedtoning af de praktiske fag på universiteterne samtidig med, at friluftslivet får konkurrence fra en sundheds- og fitnessdiskurs. På Friluftsvæjlederuddannelserne forsvinder nogle af tilskudsordningerne, og man må lukke ned på Karpenhøj. I København og Viborg fortsætter uddannelserne med at køre på deltid. I 10'erne blev friluftslivet mere akademiseret. Der afholdes konferencer i både ind- og udland, og der opstod mere forskning på området. På Skovskolen, der nu var en del af Københavns Universitet, udbød man mange kurser i friluftsliv, og der blev etableret et videnscenter for friluftsliv under ledelse af Mette Aaskov Knudsen og Poul Hjulmand. I tilknytning hertil etablerer Erik Mygind Masteruddannelsen i friluftsliv, der dog forsvinder omkring år 2015. I slutningen af 10'erne kommer videnscentret ned i en bølgedal, da man nedprioriterer forskningen og også må sige farvel til naturvejlederuddannelsen.

Nye vinde

Her i begyndelsen af 20'erne er det et paradoks, at friluftslivet prioriteres mindre på uddannelses-institutionerne, når vi nu har fået et nationalt fokus på friluftslivet, og Danmark får sin første friluftspolitik (2015). Friluftslivet har fra forvaltningshold fået et løft de sidste 30 år. Der er etableret overnatningspladser i landskabet, og fri teltning i mange skove og stisystemerne bliver udbygget. Forholdene for turfriluftsliv er (selv om der er lang vej igen) blevet meget bedre. Under Corona-pandemien er det blevet populært som aldrig før at færdes i naturen. Klima- og naturspørgsmålene er igen højt på dagsordenen, og i friluftslivsformidlingen inddrages naturen, kulturen og litteraturen. Høstningsaktiviteter og enkelt friluftsliv udøves

på mange højskoler under den nygrønne bølge. Der er fyldt op på friluftsvæjlederstudierne, og på de kurser, der bliver udbudt på universiteterne. På sejladssamrådet er der etableret et sejladssamråd, og på Vikingeskibsmuseet kører en pioneruddannelse i sejlads-, friluftsliv- og kulturformidling med traditionelle brugsbåde. Friluftsliv vil i de kommende år vokse. Der er i høj grad brug for kompetente uddannede vejledere i friluftsliv, der er behov for kyndige i organisationerne, kommunerne og ministerierne, ligesom det er vigtigt, at der uddannes vejledere til kulturturismen.

Der er behov for uddannelse, bekendtgørelser, tænketanke, forskning og udviklingsarbejde. Og der er behov for, at udvikle helårsstuder, som de studerende ikke direkte skal betale for.

OM JAKOB HAAHR

Ph.d. og cand. mag i historie, samfundsfag og friluftsliv
Studerede friluftsliv-, kultur- og naturvejledning i Bø 1991-94.
Har været efterskolelærer, arbejdet med natur og friluftsliv på
Helnæs Mølle Naturskole og friluftsgård, været underviser på
Syddansk Universitet (fra 1999 til 2011), arbejdet som selvstændig
i Rimfakse Natur- og Friluftsliv, været ansat som studielektor på
Aarhus Universitet med ansvar for friluftslivet fra 2012 til 2018.
Arbejder nu på Vikingeskibsmuseet i Roskilde og har et kursus i
friluftsliv på Københavns Universitet.

Friluftsliv og naturoplevelse kommer i uendelig mange former og nuancer. Og friluftslivet er forskelligt, alt efter den der lever - og oplever - det. Center for Børn og Natur definerer Naturdannelse som "en proces, hvor barnets forhold til natur styrkes. I processen indgår forskellige typer af relationer til natur, og de kan kategoriseres i fem forbundne elementer i naturdannelse: Det materielle, det erfaringsbaserede, det kognitive, det følelsesmæssige og det filosofiske. Relationerne er dynamiske og af mere eller mindre indre eller ydre karakter" (CBN 2020) og netop disse elementer kan tilgås og udfoldes på vidt forskellige måder afhængig af, hvordan tidsaspektet styrer, rammesætter og også prioriteres i den pædagogiske hverdagspraksis. Introduktion og socialisering til friluftsliv, og dermed grundlaget for at vores børn og unge møder naturdannende aktiviteter gennem deres opvækst i henholdsvis familien og den institutionaliserede kontekst, hvori de færdes, ser vi som afgørende for den type voksne samfundsborgere og mennesker, de udvikler sig til at blive. På redaktionen havde vi en god diskussion om, hvorvidt friluftslivet nemmere fik udfoldelsesplads og råderum i nogle pædagogiske arenaer end i andre. Vi satte os derfor for, i denne utraditionelle artikelform, at dykke ned i henholdsvis Naturbørnehaven, Natur- og idrætsefterskolen og Outdoor- og Adventurehøjskolen som arenaer for naturdannelse og friluftssocialisering. Fælles for de tre friluftspædagogiske bidragsydere præsenteret nedenfor er, at de er blevet bedt om at forholde sig til begrebet tid i forhold til deres professionelle.

Af Dieter Toftkjær &
Tanya Uhnger Wünsche

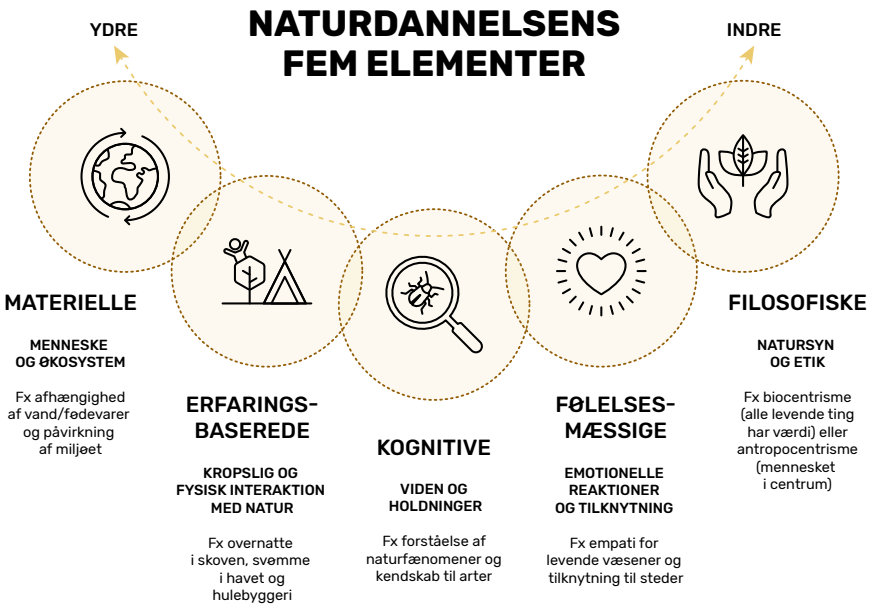

Illustration: Center for Børn og Natur

TID nok til at mærke friluftslivets betydning - hvor findes den?

Tid er en flygtig størrelse, OGSÅ i en naturbørnehave...

Foto: Birgit Holst Grove

Af Birgit Holst Grove,
Vestbirk Naturbørnehave (28 børn)

Formål/værdigrundlag

"I arbejdet med børnene har vi fokus på at skabe pædagogiske læringsmiljøer, der ud fra et helhedssyn understøtter trivsel, læring, udvikling og dannelse for alle børn. Det kræver faglig viden, der med afsæt i faglig refleksion med kolleger og ledelse skal bruges til at udvikle stærkere pædagogiske læringsmiljøer for børnene og stærkere læringsfællesskaber for medarbejderne".

Hverdagen

Vores børnehave er beliggende centralt i en lille landsby med Friskole og efterskole som nærmeste naboer. I én kilometers radius = overkommelig gåafstand for små ben, har vi adgang til søer, natursti, skov, åbne marker, krat samt en vindmøllehøj. Derfor er vores egen legeplads stor med flere højdemeter forskelle, hvor vi bl.a. har prioriteret krat og buske, huler og gemmesteder. På daglig basis er det legepladsen, som skaber rammen for 'Langsomhedens pædagogik', og tiden her kan variere fra 4 timer til næsten hele åbningstiden, godt 10 timer.

Langsom pædagogik - hurtig forelskelse?

I Vestbirk Naturbørnehave tager vi altid barnets perspektiv og tror på, at børn lærer bedst gennem sansemæssige oplevelser. Derfor prioriterer vi tid under åben himmel højt, da vi netop her oplever en mere direkte adgang til de "tidsløse øjeblikke". 'Øer' hvor vi i øjenhøjde med børnene bliver nysgerrige på de eventyr og den verden som er liiiiige der, hvor vores fødder lander, dér hvor tiden på magisk vis kan stå stille og flyve afsted på samme tid.

Tid er en flygtig størrelse, OGSÅ i en naturbørnehave ... Tid er noget vi skal omgås med stor bevidsthed, da tid er lig med ressourcer, hvilket i institutionsverdenen er et tilbagevendende issue ... Friluftsliv og naturoplevelser er ikke iscenesat, men en grundlæggende nysgerrighed i vort daglige virke med børnene i naturbørnehaven. Vi spejler os derfor meget i Bergholdts tanker "I naturen har vi mulighed for at frigøre os fra stramme strukturer og en opsplittet hverdag, der ofte er styret af tid.(...) Naturliv er som tidligere omtalt hovedsageligt præget af indtryk og processer frem for udtryk og produkter. Lad os dvæle ved processen – lad os gøre tingene færdige, før vi går videre" (Bergholdt 2019).

Større forståelse for naturen, og at vi selv er del af denne...

Af Thomas Hviid Madsen, Himmelbjergegnens Natur- og idrætsefterskole (127 elever)

Formål/værdigrundlag
"Udover at give undervisning i de almindelige skolefag er skolens formål gennem et aktivt friluftsliv at bibringe eleverne en forståelse for den danske naturs egenart og de muligheder, den giver i rekreativt øjemed" / "Skolen vil igennem opholdet give eleverne en større forståelse for naturen, og at man selv er del af denne".

Hverdagen
Alle elever har obligatorisk friluftsliv en hel dag om ugen fra kl. 8.30 - 16 i første semester. Dette er vores fællesskab, ligesom nogle andre efterskoler har Gymnastik som deres fælles aktivitet, så har vi her friluftsliv, som alle elever skal have. Her får eleverne en grunduddannelse i Friluftsliv som afsluttes med, at de skal 5 dage på vandretur i Thy Nationalpark, hvor de vandrer selv i mindre grupper, hvor lærerne kommer forbi og tilser dem et par gange om dagen. Men målet er, at de skal klare sig; finde vej, sætte telte op, lave mad osv. Herudover har de 3 døgns tur som opvarmning til Thyturen. Herudover har skolen følgende linjer: Islandske heste, MTB, Orienteringsløb, Adventure og Outdoor.

PRAKSISEKSEMPEL FRA BØRNEHAVEN
Vi fortæber os ofte med 'snuden' i gruset, pludselig knækker børnene 'Fossil-finder-koden'... og en verden fjernt fra vor tid åbner sig. Stenene artsbestemmes som: kiselsvampe, søanemoner, vættelys etc. ja sågar HAJTÆNDER. Disse øjeblikke er ren magi, store som små elsker det og glædes oprigtigt på hinandens vegne! Derforuden vendes sten og halvrådne træstykker for at kryb og kravl kommer til syne. Gigantiske entreprenørarbejdere i sand og grus efter større regnskyl udmunder sig i kunstfærdige kanaler, dæmninger, voldgrave osv. ... Børnene oplever specielt her at kunne håndtere et af de fire elementer.

1 – 2 gange ugentlig er en lille gruppe eller hele flokken afsted. Disse ture uden andet formål end at komme udenfor lågen, giver os bedre mulighed for at være sansende, nærværende og åbne for de naturoplevelser, som møder os. Det kan være, at de små haletudser pludselig har fået ben, og nu hopper i hundredvis over stien, hvor vi går, brombær er modnet, møllen er gået i stå osv. Vi begejstres, undres og bliver klogere sammen. Vi oplever samtidigt, at børnene opbygger en vis 'råstyrke', de overkommer flere fysiske udfordringer og føler sig 'seje' og veltilpasse efter en god 'stroppetur'.

PRAKSISEKSEMPEL FRA EFTERSKOLEN
Når vi laver Nak og Æd en and, hvor eleverne skal slagte en and, sanke svampe, lave bål og tilberede maden i mindre grupper, er det enormt vigtigt at vi har tid nok. Det kan man ikke klare på 2x45 min, men det kræver en hel eftermiddag. "Den, der gør - lærer." Derfor er det vigtigt, at vi arbejder i mindre grupper, hvor alle har en vigtig opgave og er tæt på processerne.

Friluftsliv er tidskrævende og meget svært at gennemføre på 2x45 min. moduler
Hos os handler friluftsliv/outdoor om at give eleverne lysten og evnerne til at tage på eventyr i den danske natur på alle mulige måder året rundt fx igennem kano, kajak, klatring, vandring, eller forløb som Alene i Vildmarken eller Nak og Æd m.m. At dyrke friluftsliv er tidskrævende, og det er meget svært at gennemføre på 2 x 45 minutters moduler. Derfor har vi rent skemateknisk forsøgt at skabe rammer, der gør det muligt at lave den form for friluftsliv, vi gerne vil. Det gør vi fx ved

- At have en hel dag om ugen med friluftsliv fra 8.30-16 i første semester for alle elever på skolen
- At flytte rundt på timer så vi kan have længere dage når det er nødvendigt i andet semester
- At have flere timer i skemaet til linjefag i foråret, når vejret er godt
- At timerne ligger onsdag eftermiddag og torsdag morgen i forårssemesteret. Dette gør det nemt at planlægge de 3 overnatningsture vi har i foråret, samt giver eleverne mulighed for at blive ude i skoven og overnatte til næste dag, efter undervisningen er slut.

PRAKSISEKSEMPEL FRA HØJSKOLEN
Lav en Kniv (it takes one to make one)
Vi laver en frisktræskniv med vores elever. Her er et af de primære mål for undervisningen, at eleverne skal ende op med et færdigt projekt i form af en brugskniv/dolk i læderskede, så den faktisk kan bruges i praksis. Derudover skal de opleve kvaliteten af at bruge noget, de selv har lavet. Eleverne får udleveret et knivblad og saver sig et ømne af frisktræ, som vi har fældet i vores nærmiljø. Herefter følger en struktureret instruktion til de forskellige processer, de skal igennem og lidt om formgivning for at ende op med et smukt og funktionelt resultat. Kvaliteten af dette oplæg måler jeg altid i, hvor meget eleverne har brug for min hjælp i løbet af deres proces. Målet er, at jeg bliver overflødig, for oplevelsen af at gå i stå i sin proces, og den tid eleven bruger på at vente på vejledning, skal minimeres. Det er ikke "god tid". Derimod oplever eleverne virkelig følelsen af "God tid", når de sidder fordybt i formgivningsprocessen, hvor de snitter håndtaget til deres egen kniv. Det er der følelsen af kvalitet, tid til nærvær og fordybelse opstår. Rammesætningen af undervisningen skal prioritere den del af processen.

På en formiddag kan eleverne være klar med en færdig brugskniv, hvor de selv har lavet skaftet. Og hvis de ikke er helt færdige, så er de rustet til på egen hånd at færdiggøre kniven i deres fritid, så vi gangen efter kan sy en læderskede. Projektet er rammesat til at kunne nås på to undervisningsgange, dvs. en færdig kniv på en uge.

Det at have tid til nærvær og fordybelse er en dyd

Af Rasmus Simonsen, Silkeborg Højskole (140 elever)

Formål/værdigrundlag
"Naturen sætter rammen både i bagende solskin og drivende regn. Det handler ikke om at komme ud i naturen, men om at komme ind i den. Kodeordene er kærlighed til naturen, enkelthed, nærvær, uforstyrrethed og at få oplevelsen af at kunne mestre" / "Friluftslivet og naturgrundlaget ses som en del af det hele menneske og har sit eget hovedfag på linje med musik, politik, kunst, idræt og et internationalt orienteret kulturfag".

Hverdagen
På hovedfaget friluftsliv på Silkeborg Højskole har vi undervisning tirsdag formiddag og torsdag eftermiddag samt nogle hele fredage. Dermed bliver der mulighed for overnatningsture fra torsdag middag til fredag eftermiddag. Vi ligger lige midt i DK's bedste og mest tilgængelig naturområde. Når friluftsliv går fra at være tur til at være undervisning, så må tilrettelæggelsen følge samme principper som tilrettelæggelse af andre typer undervisning. Der er didaktiske og pædagogiske overvejelser, som må være styrende, og der må være klare læringsmål, som er styrende for indholdet. Samtidig er der værdier og stemninger fra turfriluftslivet, som må tænkes med i rammesætningen, for så kan en veltilrettelagt undervisningslektion leve op til både læringsmål og oplevelser af kvaliteter som f.eks. "God tid".

Uforstyrret nærvær med andre og naturen...
I det nordiske friluftsliv, som Silkeborg Højskoles praksis har rod i, er det at have tid til nærvær og fordybelse en dyd. Hvilket ord der beskriver den følelse af tid, ved jeg ikke, men her har jeg valgt at kalde det for: "God tid". For det handler ikke bare

PRAKSISEKSEMPEL FRA HØJSKOLEN
På tur i skoven med bål, kaffe, pandekager og klatreudstyr. Vores forløb i træklattring starter i vores foredragssal, hvor vi kan etablere 15 klatrebaner, hvor eleverne klatrer på statisk tov, vha. Prusikknuder eller grigri og asender. Desuden er eleverne sikret af en af deres kammerater i et dynamisk reb, som yderligere har en backup i form af en tredje elev, som har fat i sikringsrebet og sikrer sig at sikringsmanden ikke laver fejl. Dvs. at vi kan have 45 elever, som arbejder med at sikre og klatring i hold af 3 samtidig. Dermed har alle en rolle, og alle er i gang samtidig. Læringsmålet er, at alle lærer sikringsproceduren til sikring af klatrer på topreb. Det er en undervisningseftermiddag, der er præget af en stram instruktørstyring, men når eleverne selv skal binde sig ind i rebet og binde den 8-talsknude, de lige har lært, kommer de til i deres lille 3-mands team at fordybe sig og hjælpe hinanden, og der opstår noget særligt. Så skal vi ud og bruge det vi har lært. Vores træklatreforløb foregår i et nærliggende skovområde, som bevidst er

om at have meget tid til rådighed, det er snarere en følelse af at bruge tiden godt. Alle som læser dette blad kender helt sikkert følelsen af at have tid til uforstyrret nærvær med andre og naturen, og tid til fordybelse sammen med andre uden forstyrrelser. Det er den slags oplevelser man kan have på en vandretur lidt væk fra civilisationen eller lignende. Men hvis vi f.eks. skal med bussen, og når vi når perronen, bliver oplyst om at bussen er 15 min forsinket, så er det de færreste af os der sætter os ned og tænker: "Hvor dejligt, nu har jeg god tid". Så "god tid" handler ikke om tid, men mere rammen, stemningen og følelsen. Den forståelse tager vi med ind i vores tilrettelæggelse af undervisningen.

Tiden er med os, når vi er med den... "Som underviser oplever jeg ikke nødvendigvis at have "god tid" i undervisningen, men det er heller ikke noget mål. Mit mål er, at eleverne skal opleve det. Jeg er på arbejde" (Rasmus Simonsen). Tid er et vigtigt aspekt i rammesætning og planlægning af børns naturdannelse og socialisering til >

friluftsliv. Også fordi tid i langt størstedelen af alle danske pædagogiske arenaer er lig med økonomiske midler. Desuden er al institutionaliseret friluftspraksis underlagt lange rækker af krav om at passe ind og understøtte anden rammeplansaktivitet. Men vores måde at forholde os til tid på er måske det afgørende. Det kan lykkes at prioritere og at finde og glædes over tidslommer, hvor mennesket bare er. Er til stede i nuet. Nyder. Oplever. Sanser. Udvikles. Lever. Også i den institutionaliserede pædagogiske friluftslivskontekst. Og mon ikke det er lige præcis denne ekstra tid brugt her og disse oplevelser, der er afgørende for børn og unges minder om natur, læring om friluftsliv og om sig selv i livet, der skaber deres fremtidige forhold til vores natur.

valgt pga. gode klartretræer men også en bålplads, så der er mulighed for at skabe et miljø omkring klatreoplevelsen og naturoplevelsen. Vi sikrer os, at udstyr og ingredienser til pandekagedej er pakket på forhånd, og klatrebaner i træerne er etableret, inden undervisningen starter. Timen starter med en kort intro til træklattring, hvorefter nogle elever finder sammen i hold af tre og begynder at binde sig ind og gøre klar til at klatre. Andre starter bålet op, laver pandekagedej. Sådan forløber eftermiddagen med, at man klatrer lidt, tager en pause ved bålet, og her opstår følelsen af god tid. Tid til nærvær og fordybelse. Tid til at gøre det lidt lækkert for hinanden og sig selv. På et tidspunkt er der nogle som kommer rundt med varm kaffe i den sorte kedel til alle og i bedste fald en varm pandekage til lærerne, som er ophængt med at tage ansvar for sikkerheden omkring træklattringen.

Bliv medlem

Som medlem af Dansk Friluftsliv kommer du i kontakt med et stort netværk af vejledere og formidlere indenfor dansk natur og friluftsliv. Derudover modtager du to-tre gange årligt foreningens blad, Dansk Friluftsliv.

Du er naturligvis også velkommen til foreningens årsmøde og seminarer.

Du bliver medlem af foreningen ved at sende en mail til **mail@danskfriluftsliv.dk** med følgende oplysninger:

Email-adresse
Dit navn
Din institution (hvis du skal have et institutionsmedlemsskab)
Postadresse
Telefonnummer

Kontingent

Almindeligt medlemsskab: 300 kr. årligt
Institutionsmedlemsskab: 600 kr. årligt
Ved institutionsmedlemskab får man
tilsendt 2 blade af hver udgivelse.

Foto: Christina Birch

ISSN
0909-0614

Dansk Friluftsliv - forum for
natur- og friluftsliv

